

kinek, legfőképpen Ranyevszkájának, az immár ex-földbirtokos családnak, miközben mindenki azt várja, hogy megkéri a hátrahagyott szegény rokon, Varja kezét. Egy pillanatig tétovázik, egymásra néznek, de nem történik semmi. Egyszerűen elmúlik a pillanat. Az elkezdett mozdulatsor ott ragad a levegőben.

Pálffy Tibor Lopahinja hatalmas érzelmi amplitúdón játszik, szinte végtelen érzelmi jelentéstartományon száguldozik végig. A megfontolt, csendes, középkorú férfiúból lassan lesz lobogva tomboló győztes, beérkezett üzletember.

Apró gesztusok, megdolgozott hangszín, teátrális retorika, játék a hanggal, felsőfokon; felcsattanások, nyerítések, harsányság és elcsukló, halk szavak. Zsigeri, biológiai színjátszásnak vagyunk tanúi. Pálffy minden porcikájával játszik, a hanghordozásával, a rugalmas, kidolgozott testével, az apró, de radikális mozdulataival, az egészen szélsőséges mimikájával. A fizionómiájával, a villogó tekintetével. Ördögi játékos.

Sok és sokféle formátumos szerepformálást láthatam tőle az utóbbi egy-két évtizedben. A sepsiszentgyörgyi társulat egyik meghatározó színésze. Az volt a Keresztes Attila által rendezett *Az imposztorban* is, amelyben a vilnai színház dali ripacsaként brillírozott, s az volt a Porogi Dorka által rendezett *kitűnő Kaisers TV, Ungarn* mulattató Baráznay Ignácaként,

amikor is szofisztikáltan, dévaj szarkazmussal mutatta be, milyen is az, amikor egy történelmi hős magánéletének csapdáiban vergődik, s a diadalmenetek közepette is azzal van elfoglalva, hogyan kezelje magát sorsa csődjét. Pálffy ziccerszereppé emelte a méla „sukorói oroszán” alakját, fontoskodva, lelassított gesztusokkal, akkurátusan játszott, hogy nem ura a helyzetnek, az ösztöneinek, az indulatainak, meg annak a szerepnek sem, amelyet a külvilág rótt rá.

Élvezettel, dús életismerettel mintáz gunyoros, cinikus, élvhajhász, amorális despotákat, ilyen volt Bocsárdi László *Hamletjének* Claudiusaként. Jóval korábban az ugyancsak Bocsárdi rendezte *Rómeó és Júliában* Mercutióként vívott, hücpéskedett, bohóckodott s haldoklott.

Igazi clown, nem megy a szomszédba egy könnyű poénért.

Olyan színpadi haldoklást sem láttam még, mint Mercutio *halál-balettje* volt ama bizonyos *Rómeóban*, amelyben pörgött, tüsténkedett, kakaskodott, majd lassan fogyott el, csendesen rogyott össze, de még akkor is ontotta a poénokat, miközben már dőlt elfele, mint a zsák. Láthatóvá tette, hogyan száll ki belőle a lélek; vinnyogott, tajtékozott. Mercutio halála blasz-fém passiójáték lett Pálffy fogalmazásában.

Hiába, nagy színész.

Egy szerep sem lehet hazug

BESZÉLGETÉS BALÁZS ATTILÁVAL

Menedzser és színész, 2007 óta a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház igazgatója. Egy fiatal, lelkes és szakmailag is felkészült társulatot vezet, és a térség színházainak szakmai összefogásával is foglalkozik. Balázs Attilával a színháza által idén nyolcadik alkalommal megrendezett TESZT (Temesvári Eurorégiós Színházi Találkozó) fesztiválon készítettünk interjút.

–*Kezdjük a színházatok helyzetével! A temesvári Csiky Gergely Színház egy romániai magyar színház, és gondolom, folyton pozicionálni kell. Milyen státusotok van az anyaországban és itt Romániában?*

– Ez sok szempontból megfoghatatlan. Aki azt mondja, hogy egyszerű, egységes és nyilvánvaló helyzetünk van, az vagy blöfföl, vagy tudatlan. Sokféleképpen lehet és kell is nézni azt, hogy milyen helyzetben vagyunk. Egyik szempont például a szórványlét. És itt

nem a kisebbségi siránkozásról van szó, hogy mennyire hátrányos a helyzetünk, hanem hogy eléggé távol vagyunk a tömbmagyarságtól. Ez meg is határozza mindennapi küzdelmeinket, de olyan szempontból előny, hogy többféle kultúrával érintkezünk, és ez befolyásolja a működésünk. Három kultúra: a magyar, a román és a szerb mezsgyéjén állunk, és ennek minden előnyét ki szeretnénk használni. Hogy szakmailag hol helyezkedünk el? Azt hiszem, hogy van egy sajátos szín, amit mi megtaláltunk, és nem kell hasonlítgatnunk magunkat. Mind Bukarestből, mind Budapestről felismerhetőek vagyunk. Persze van, amikor ezt nem értékelik, de hát ettől nem esünk kétségbe. Ez a mindennapi életünk. Amikor meg néha értékelik, az jólesik, akkor köszönjük, de nem száll el az agyunk, hanem folyamatosan keressük azokat az utakat, ahol megtaláljuk a még sajátosabb hangot, amivel definiálni is tudjuk magunkat. Ez egy állandó keresés.

–Mik ennek az útkeresésnek az állomásai? Te mint igazgató hova lótted be ennek a színháznak a művészeti koncepcióját? Nyilván azon kívül, hogy szórvány meg hogy alkalmazkodni kell, van-e kötelező, illetve személyes ízlésből fakadó irány?

–Ne feledjük el, hogy mi kőszínház vagyunk, tehát egyfajta repertoárhoz kell kötnünk magunkat, és nem magunkért dolgozunk, hanem a közönségért. A közönségnek pedig szerintem az kell, ami jó. Persze kölcsönös az igényteremtés, hol ők, hol mi követelünk figyelmet. Ha nem tartunk fenn egyfajta nívót, akkor nagyon könnyen ott találjuk magunkat, hogy öt évre előre „legyártjuk” a repertoárt egy hét gondolkodás után, aztán utána lehet szabadságra vagy nyugdíjba menni. De a rendezők leszerződésén és a közönség igényén kívül még ott van a társulat, amelynek fejlődnie kell. Keresni kell, hogy mi az, ami a csapatot is előreviszi. Ebben lépésről lépésre haladunk, új irányzatokat, új vonulatokat keresünk. Nem hiszek a „művészsínház” koncepciójában. Ez egy olyan kategorizálás, ami eltávolíthatja a közönséget, ami arról szólhat, hogy csak mi tudjuk, mi a művészet, és akkor mi azt meg is mondjuk. Azt sem tudhatni pontosan, mit akar a közönség, azt sem, hogy mi a meghatározó művészi igény. Mi inkább keresünk, és ez a keresés az, ami meghatároz bennünket. Fontos kérdés, hogy mi az a nívó, ami alá nem megyünk. A nívót pedig a társulaton kell lemérni. A társulat befogad és reagál egy próbafolyamat során. Aztán létrejön az előadás, a végső termék. Ha ezt a közönség is szereti, akkor itt húzzuk meg a vonalat. Ezek után természetesen följebb lehet tenni a léceket, amikor már tudunk mihez viszonyítani. Ez a fajta, lépésről lépésre következetesen előrehaladó színjátszás az, amit én szeretnék követni. Érdekel természetesen a szakma és a kritika is, mert igazából nem a mi dolgunk, hogy pozicionáljuk magunkat. Ők azért kapnak juttatást, hogy bennünket pozicionáljanak. Ezt sokszor, sokféleképpen meg is teszik, mi meg tudomásul vesszük, és leszűrjük a magunk konzekvenciáit.

–Mi biztosítja itt a társulat fejlődését, milyen módon akard te elérni ezt? Melyek azok a pillanatok – mert mondtad, hogy vannak –, amikor visszavetül ez az egész, tehát hogy megakad valami, vagy kihullik valaki? Melyek a látványos ugrások a társulat életében?

–Manapság a rendező határozza meg a színház alapját. Biztos, hogy káosz meg bábeli zűrzavar lenne, ha a színészre bízánk mindent, de elgondolom, hogy valamikor ez működött, úgymond, magától. Akárcsak a karmester, ami viszonylag modern „találmány”. Ma már el kell ismerni a karmester meg rendező dominanciáját. Most az a fejlődés fokmérője, hogy milyen rendezőket sikerül meggyőzni arról, hogy jó a társulat, hogy érdemes velünk dolgozni. Hogy az eddigi munkák alapján lássanak valamiféle fantáziát a színházunkban, illetve akarják tovább provokálni a társulatot. Vannak, akik kitaranak ebben a közös keresésben, mások meg a saját útjukat követve továbbmennek. De egy-egy kiemelkedő előadás megtartó erő tud lenni.

A meghívások alkalmával is jól lehet mérni, hogy hol tart a társulat. Szerencsére vannak fesztiválmeghívásaink, de ez nem azt jelenti, hogy „fesztivál-előadásokat” gyártunk. Az a jó, ha mindenütt elfogadnak egy előadást. Ha

egy fesztiválon elismernek, és ugyanaz az előadás a mi közönségünknek is tetszik, akkor az a darab elérte a célját, illetve azon látszik, hogy a csapat jól dolgozott.

–Hova hívnak benneteket rendszeresen, hol jelenik meg a társulat?

–Hál’ istennek szinte minden előadásunkat meg tudjuk mutatni Budapesten. Hol fesztivál keretében, hol pályázatok alapján vagy meghívásra. Erdély fontosabb városaiban is igyekszünk jelen lenni. Most épülnek a kapcsolataink a Balkán felé. Persze ki a franc ne szeretne például Japánba menni, ha lehetne...

–Lehet speciális előadásokat csinálni ennek érdekében.

–Pontosan erről beszéltem: nem azért gyártunk előadásokat, hogy feltétlenül eljussunk vele valamilyen fesztiválra. Mi a temesvári polgármesteri hivataltól kapjuk a költségvetést, tehát elsősorban Temesvár városának tartozunk elszámolással, és Temesvár hírnevét öregbítjük, ha eljutunk még fesztiválokra is. Évente három-négy fesztiválra szeretnénk eljutni, de végül mindig vagy öt-hat lesz belőle...

–Ti magatoknak is szerveztetek egyet.

–Igen, a TESZT fesztiválból ez az ideje már a nyolcadik. Már amióta TESZT-nek hívják, mert előtte volt egy kezdeményezés, amiből kiindultunk. Szóval most már jó ideje Temesvári Eurorégiós Színházi Találkozó. Az Euro-régió, amiről beszélek, a Duna-Körös-Maros-Tisza határolta térség, a történelmi Bánság, ami magában foglal egy kis területet Romániából, Magyarországból és Szerbiából. Eleinte szűkösen csak erre a területre hagyatkoztunk, aztán tágítottuk a dolgot.

–Ez milyen színházakat jelent?

–Temesvárt, Aradot, Szabadkát, Újvidéket, Szegedet. Leginkább az Újvidék–Szabadka–Temesvár háromszög működött a kezdetektől fogva, kiegészítve Budapesttel. Itt most meg kell említenem, hogy Mucsi Zoltán és Scherer Péter kezdettől fogva jelen voltak minden fesztiválon. Ma már egyértelműen ők a közönség kedvencei, tehát nélkülük akár nem is lehetne TESZT fesztivál. Ezt a rendezvényt is ugyanúgy a pol-

gármesteri hivatal támogatja, és nagyon szép gesztus tőle, hogy nemcsak a helyi kezdeményezéseket, hanem még azokat is felkarolja, amelyek túlmutatnak Temesvár városán, úgymond, a várfalakon. Ilyen hozzáállással meg is érdemelné a város, hogy elnyerje az Európa Kulturális Fővárosa címet 2021-ben.

–*Olyan volt már, mint most a szlovén Via Negativa társulat Manipulációk című projektje, hogy tulajdonképpen több város színházi fesztiváljának közös munkáját mutatjátok be itt?*

–Ez az első, hogy ilyen jellegű koprodukció, aminek a bemutatója itt van Temesváron. Ez a „ruha” tökéletesen illik a mi fesztiválunkra. Ebben a koprodukcióban részt vesz a temesvári színházon kívül a szegedi MASZK Egyesület, a szabadkai Kosztolányi Színház, amely a Desirée Fesztivált rendezi, az újvidéki INFANT Fesztivál és a szlovén Via Negativa projekt. Ez egy ilyen több lábbon egyensúlyozó koprodukció.

–*Ez, mondjuk, a ti közönségeteknek elég vad, nem?*

–Megmutatjuk, hogy ilyen is van, de ez nem egy repertoárdarab. Láthatják, hogy nem idegen tőlünk az ilyen produkció sem. Új színfolt, azon a bizonyos sajátos palettán belül is. Van, aki számára kicsit sötétebb, van, akinek világosabb folt. Egy ilyen jellegű koprodukció, ha jól működik a kommunikáció, akkor sok utánajárással és kevés pénzzel létrehozható. Olyan is van, amikor kevés utánajárással, de több pénzzel jön létre az együttműködés.

–*Apropó, milyen a színházatok viszonya a román színházművészettel, milyen kölcsönhatások vannak?*

–Egy épületben vagyunk a román és a német színházzal és operával. Dolgoztunk román rendezőkkel, meg remélem, még fogunk is dolgozni. Nemcsak a nyelvet beszélik a színészeink, hanem a román színházi nyelvezetet is, azt a fajta vehemensebb, érzelmközpontú, inkább látványra épülő színházat, amit a román színházművészetben természetesen vesznek. Mi ugyanúgy értjük ezt is, mint a szövegcentrikusabb, logikai alapokra épülő magyar színjátszást. Volt is rá próbálkozás, hogy ezt a két nyelvezetet összegegyeztessük. Amikor a Koltai M. Gábor rendezte *Gardéniában* vagy Hajdú Szabolcs *Békeidő* című darabjában Iuliana Vilsan tervezte a díszletet, egészen újszerű dolgok tudtak megszületni. De ugyanúgy Silviu Purcăretével is érdekes volt a munka, aki tőlünk nem azt kérte, hogy az ő színházi festményeihez alanyok legyünk, hanem partnerként kezelt minket, és egyszerűen improvizációs játékokon keresztül jutottunk el ahhoz az eredményhez, ami a *Moliendo Cafe* előadás lett, közösen a német társulattal.

–*Igen, nektek még egy német színházatok is van. Ez a három az egyben, gondolom, áldott állapot, de biztos tud áldatlan is lenni.*

–A színpadon osztozunk a német társulattal, ami azt jelenti tulajdonképpen, hogy fél évadunk van. Jó, van

Balázs Attila a *Koldusoperában*

egy stúdiótermünk is, de akkor is maximum háromnegyed évad... Külön intézmény vagyunk, nem tagozatként működünk, nem függünk semmitől, senkitől, hanem a saját büdzsénkkel tudunk gazdálkodni. Ez egyfajta függetlenséget is biztosít. A román színházzal is vannak átfedéseink. A mi színészeink játszanak náluk, ez visszafelé kevésbé tud működni, de más munkatársakkal előfordul. Mindig sikerül egyezségre jutnunk, és jól működünk együtt, de ez a város szellemiségében is benne van.

–*Térjünk vissza kicsit a rendezésekhez. Mik voltak az elmúlt évad számodra is sikertörténetei, és voltak-e olyan előadások, amik nem úgy jöttek össze, ahogy elképzelted?*

–Volt hideg is, meleg is. Silviu Purcăretével indítottunk. A *Moliendo Cafe* című előadás kapcsán hál' istennek megtaláltuk a közös hangot. Aztán egy lengyel darabbal folytattuk, Andrzej Saramonowicz *Tesztoszteron* című előadásával, ami egy jó csapatmunka. A közös zenélés meg felüdítő adalék hozzá.

–*Énekelni szoktatok, de az nem olyan gyakori, hogy a társulat zenél is élőben.*

–Igen, sikerült viszonylag jól összehangolni a bandát. Aztán Kokan Mladenović következett, aki egy *Koldusoperát* rendezett nálunk.

–*A rendezők hozzák a darabot, vagy ti választjátok?*

–Közösen, közös megegyezéssel, miután megnézi a rendező a társulatot élőben vagy felvételen. Én azt preferálom, hogy élőben nézze meg, és még utána elbeszélgessen az emberekkel, és aztán döntsük el, hogy abból a palettából, ami őt érdekli, mi az, ami erre a társulatra is érvényes. A *Koldusopera* nagyon is érvényes előadás tudott lenni, amit mind a szakma, mind a közönség egyformán szeret. Szemtelen, szókimondó, de ugyanakkor játékos és könnyed, egy olyan darab, ami súlyos szociális problémákról beszél. Aztán az évad utolsó előtti bemutatója az *Egerek és emberek* volt, John Steinbeck műve. László Sándor rendezte, Csík György pedig nagyon szép költői díszletet talált ki hozzá. László Sándor biztos keze úgy tudta vezetni a színésze-

ket, hogy az érzelgősség csapdáját is sikerült elkerülni.

– Volt gyerekelőadás idén is?

– Persze. 2000 óta van báb tagozatunk is, amelynek idei fénypontja a *Csomótündér* volt Bereczki Csilla rendezésében, de volt egy másik érdekes találkozás is Ioan Brancuval, a bukaresti bábszínész és rendezővel, aki az *Apakaland* című előadásunkat rendezte. Majdnem megfeledeztem arról, hogy volt még egy rendhagyó előadásunk is az elmúlt évadban, amit egy szállodai szobában játszottunk. Neil LaBute *Valami csajok, avagy egyszerőt* című darabja, amit szűkösen harminc nézőnek adunk elő. A Temesvár Szállóban, illetve a Viktória Szállóban is játszottunk itt, de a jövőben tervezzük, hogy akár házhoz is szállítjuk.

– Na, innen már csak egy ugrás az utcai akciókig vagy a flashmobig.

– Miért ne. Ez egyébként a *Mady Baby* című sikeres előadásunk folytatása, ugyanaz a rendezője is, B. Fülöp Erzsébet, és ugyanaz a színésznő, Borbély Emília játssza a főszerepet is benne. A *Mady Baby* vel elindult egy olyan folyamat, amit szintén megtartunk, ez is egy külön színpoltja a színházunknak.

– Tehát ha nálatok valami beválik, azt viszitek tovább mint hagyományt.

– Ilyenfajta kezdeményezéseknek mindig van tere.

– Volt olyan próbálkozásotok, amire alkalmatlan volt a színház vagy a társulat, és elfelejtettétek?

– Ami ilyen volt, az kikopott idővel. A kezdés pillanatában minden előadás úgy indul, hogy ez sikeres lesz, valamiért játszunk, valamiért kitaláljuk, ha nem jön létre ez a kommunikáció, akkor saját magától elmúlik, nem kell hozzá látványos rolólehúzás, de szerencsére nem sok ilyen volt.

– Mennyire hosszú ideig tudtok egy darabot megtartani, meddig működik?

– Itt jön be a szórványhelyzet, hogy nincs elég hosszú ideig közönség. A legrégebben futó előadásunk a 2010-ben készült *Mady Baby*, amit mindig elő lehet venni, fesztiválra is lehet vinni, mert egy mikrobuszban játszunk. Már több mint ötven előadáson van túl. Ezenkívül a *Prah* is régi, de sajnos Dukász Péter korai eltávozására miatt nem tudjuk most már játszani. Általában egy évadon belül, bemutató után még havi két-tőt-hármat tudunk játszani egy előadásból. Persze, amire van igény, meg fenntartható, mint például a Szikszai Rémusz rendezte *Parasztopera*, aminek szintén vagy két-három évaddal ezelőtt volt a bemutatója, abból havi egyet még mindig játszunk.

– Dukász Péter halálát hogyan kezelte a társulat? Milyen változások lesznek emiatt?

– Péter egy autóbalesetben veszítette el az életét. Először jött a megrázkódtatás, aztán másnap rögtön gondolkodni kellett azon, hogyan tovább. Ez a dolog a kegyetlen része, amit be kell vállalni. Nagyon jó ember volt, közvetlen, áldott jó kolléga, jó humorral, segítőkészséggel megáldva. És most egyszer csak nincs. Az idősebb generációhoz tartozott, de sosem tudtunk úgy tekinteni rá, mint nagy öregre, mert nem azt játszotta. A kezdő színészek is ugyanolyan jó partnere volt, mint akivel már húsz éve együtt dolgozott. Ezt a hiányt nem fogjuk tudni pótolni. A szerepeket át lehet venni, az előadásokat játszani kell. De mégis valami eltört, elszakadt...

– Most beszéljünk kicsit rólad! Színészből lettél igazgató,

mégpedig menedzser típusú igazgató. Miért szeretted volna színházigazgató lenni, és bejött-e ez neked?

– Elsősorban színész vagyok, abból a mentalitásból indulok ki, és így csinálom a dolgaimat. Mert ez egy szerep, kérem szépen, ez egy szerep, amihez dokumentálódni kell, fel kell készülni rá rendesen, és meg kell csinálni. Egy szerep sem lehet hazug. És most nem azokra a szerepekre gondolok, hogy megjátszom, milyen szegény vagyok, csak hogy több pénzt kapjak a polgármesteri hivataltól, mert azt bárki megcsinálja. Hanem az őszinte hozzáállásról beszélek. Van egy mesterim menedzsmentből, abból az időszakban szerettem be, amikor keveset foglalkoztattak. Amikor adódott egy lehetőség, hogy ne csak a büfében jártassam a számat, akkor kihasználtam. Aztán komolyra vált a dolog, és eléggé sok időt, energiát elvett a menedzselés elsajátítása. Azok az elképzelések, amelyekkel az elején elindultam, a mai napig megvannak, csak azóta a gyakorlat megtanított, hogy ne legyek türelmetlen, ne várjak el egyből sikereket. Persze közben a társulat azt várja, hogy sikert sikerre halmozzunk, mert mi másért játszunk a színészek, ha nem vastapsért. A kezdeteknél és most is a csapat a fő gondolat. Lehet, hogy emiatt nem sikerült sztárokat kitermelnünk magunk közül a bulvármagazinok címlapjára. Viszont minden rendező, aki velünk dolgozott, észrevette, hogy olyan csapat vagyunk, akik bíznak egymásban.

– Gondolom, ezen sokan segítettek az is, hogy te igazgatóként játszol. Hogyan éled meg azt, hogy „főnökként” csapatban dolgozol?

– A színház szeretete független attól, hogy milyen pozícióban vagyok. Lehet, hogy nem hangzik jól, vagy viccesnek tűnik, ha ilyeneket mondok, hogy a színház az szent ügy, de ez van. Emellett meg végtelenül magányos dolog színházigazgatónak lenni, mert a döntéseket egyedül kell meghoznom. Nem lehet háritani a felelősséget, és itt jön be az a fajta őszinteség, amiről beszéltem, amit a szerepekkel szemben elvárok.

– Előfordult, hogy valamilyen politikai döntésre kényszerültél a színház érdekében?

– Nem, soha, és nem is volt ilyen nyomás. Semmilyen párt színeiben nem szerepeltem soha, de nem is vártam el tőlük támogatást sem. Kampány idején szívesen kölcsönadom a hangosítóberendezést vagy ilyesmit, de a színház nem lehet a politika terepe. Két váltást éltem meg igazgatóként, de sosem kellett színt vallanom ahhoz, hogy jobban legyek az aktuális polgármesterrel. Ha erre lennék kényszerítve, lemondanék. Ha a Magyarországról jövő nemzetiidentitás-hullámra gondolsz, akkor pedig az a válaszom, hogy a magyarságomat itt kizárólag azzal képviselem, hogy jó előadásokat hozok létre magyar nyelven. Akkor is, ha azt Kokan Mladenovićyal vagy Silviu Purcăretével csinálom. Akkor vagyok jó magyar, ha a helyemen jól elvégzem a munkám. Nekem pedig az a dolog, hogy jó előadások szülessenek a színházban, és ezt minden erőmmel segítsem.

– Milyen lesz a jövő évadotok?

– Érdekes és provokatív, de nem szeretnék róla beszélni, mert babonás vagyok. Azt meg végképp nem szeretném, hogy a társulat egy interjúból tudja meg, hogyan alakul a további sorsa.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: ARTNER SZILVIA SISSO